

Fietsroute / Wandelroute

Het startpunt is bij Peperhof 7 in Oosterend. Staat de deur open? Bekijk de maquette van de oesterhaven en exposities over de visserij! De wandelroute gaat langs boerenland; volg de rode voetstapbordjes. De fietsroute loopt via fietsknooppunten. Hij is 40 km lang; u kunt hem desgewenst inkorten. Onderweg komt u informatiepanelen en luisterpalen tegen.

Waminghe

Rond het 'Torenhuis' (Jan Ayeweg, Den Hoorn) was het ooit één en al bedrijvigheid. Er lag een groot dorp: Waminghe, later omgedoopt tot De Westen. Mensen leefden hier van de 8e tot de 17e eeuw. In 720 stond er al een kapel, gesticht door Willibrord en Bonifatius. Tot 1400 was Waminghe het belangrijkste kerkdorp van Texel. Je ziet helaas bijna niets terug in het landschap. Enkele boerderijen en huisjes zijn de enige tastbare herinnering. Waminghe was ook een vissersdorp. Vroeger liep een diepe inham vanaf de Noordzee landinwaarts richting het huidige De Cocksdorp. Voor de visserij bruikbaar als havenplaats aan de Noordzee, met aansluiting op de hoger gelegen delen, die doorliepen voorbij Den Burg richting De Waal. Het dicht stuiven van de inham betekende de teloorgang van

Fietsroute

Het startpunt is bij Peperhof 7 in Oosterend. Volg de fietsknooppunten (lees van links naar rechts):

64	35	36	37	38	39	42	41	26
14	12	9	10	11	5	45	26	76
50	51	52	56	57	53			

deze haven. Vissers vertrokken naar Den Hoorn en De Koog. Uiteindelijk werd Waminghe met stuifzand bedekt en zijn alle inwoners vertrokken.

De Waal

De Waal vindt u centraal op het eiland. Voor de drooglegging van Waal en Burg in 1612, lag het dorpje aan zee. Het grensde ook aan de brede zeearm De Lange Waal: een kweldergebied vol kreken. De Waal was destijds een vissersdorp. Vanaf de 12e eeuw werd in de baai gevist of men ging de Noordzee op. De Waaldam (1362), later 'Bomendiek' genoemd, is een van de oudste, nog bestaande Texelse dijken. Onderaan de Bomendiek lag ooit een haventje. Ten zuiden van De Waal liep een zeearm richting Oudeschild. Bij hoog water spoelde het water, via de zeearm, dwars over het eiland tussen twee ophopingen van keileem door. Door het hoogteverschil in het landschap kunt u deze zee-arm en de Bomendiek nog goed zien.

De Liew werkt aan behoud en herstel van natuur en landschap op Texel.

- Flora en fauna
- Weidevogels
- Cultuurhistorie
- Landschapselementen

Colofon
Deze routes langs verdwenen haventjes zijn mede mogelijk gemaakt door Waddenfonds, Gemeente Texel en Stichting Toeristisch Investeringsfonds Texel (STIFT), met gelden die afkomstig zijn uit de toeristenbelasting.
Ontwerp & Productie: EN/OF ontwerp & communicatie - Texel.
Fotografie: Ronald Timmer, Marlon Bruin, Tessa Jol, Van Driel, Natuurmonumenten, Fotoarchief Gemeente Wieringen, Wim Janssen, Chefsfriend.nl, Foto Fitis en Nieuw Land.

Bekijk meer routes en informatie:
www.deliew.nl

5 km
 40 km

Verdwenen Haventjes

Oosterend, Den Hoorn, De Waal

Texel is onlosmakelijk verbonden met de zee. Eilanders trotseerden eeuwenlang de elementen voor de handel en visserij. Het landschap liet zich ondertussen gewillig leiden door de sterke stroming.

De haventjes, een strategische handelsplaats, ‘verhuisden’ in het kielzog mee. Onze fietsroute voert langs deze verdwenen plekken. Het geeft u een beeld van 750 jaar Texelse visserij. Wie de wandelroute pakt, duikt in de historie van vissersdorp Oosterend.

Oestervisserij

Ergens rond 1700 ontdekten de Texelse en Wieringer vissers oestergronden in de Waddenzee. Zij raapten de oesters met de hand; de kostbare waar ging naar steden, van Amsterdam tot Hamburg. Tijdens de 18^e eeuw waren 60 Texelse Kagen (schepen) actief. Steeds meer ‘vreemde’ Kagen van Schiermonnikoog en Zoutkamp verschenen ten tonele. Ze brachten ook nieuwe technieken mee. Het rapen gebeurde voortaan met een oesterkor (ijzeren raamnet). De oogst ging naar met takken afgezette bedden. Oesters konden daar groter groeien voordat ze werden verkocht. De oesterbedden lagen direct achter de dijk bij Oosterend (nu polder ‘t Noorden); goed beschermt en vlakbij huis. Het oesterseizoen liep van februari tot november. Half september verkochten de vissers hun voorraad, die uit meer dan 100.000 oesters bestond. Tussen 1835 en 1845 werd, speciaal voor de oestervisserij van Oosterend, een haven aangelegd net buiten de dijk bij Nieuweschild. Oesters zijn een luxeproduct en de

afzet bleek sterk afhankelijk van de welvaart in grote steden. Na 1845 ging het daarom bergafwaarts met de oestervangst - dus ook met de haven. Hij is in 1859 buiten gebruik geraakt.

Wiervisserij

Vanaf de 18^e eeuw werd op wier (Groot zeegras) gevestigd. Hoe dat in zijn werk ging? In eerste instantie door losgeslagen wier uit zee op de dijk te trekken. Het gedroogde wier werd gebruikt voor de opbouw van dijken. Vanaf 1826 kwamen de wiervisserij en wiermaaiërij (zeegrasindustrie) pas echt op gang. Niet alleen het losgeslagen wier, maar ook wier uit zee werd geoogst door het af te maaien. Overal rond de Waddenzee gin-

gen wiervissers aan de slag. Even leek het erop dat de wierwinning op zijn retour raakte. Dijken werden in de loop van de 18^e eeuw bekleed met stenen. De vissers boorden echter nieuwe markten aan. Matrassen en kussens werden gevuld met zeegras en het wier werd gebruikt als isolatiemateriaal of mest. In hoogtijdagen werkten op Wieringen 400 en op Texel 600 mensen in de wierwinning. Tot in jaren ‘30 kwam in de westelijke Waddenzee tot op wel 15.000 hectare Groot zeegras voor. Door afsluiting van de Amsteldiepdijk (1920-1924)

en de Afsluitdijk (1932) verdween het Groot zeegras uit dit gebied, en daarmee ook de handel.

Nieuw Schild

Ter hoogte van Oosterend ontstond in de loop van de 17^e eeuw een dorpje aan de dijk. Het kreeg de naam Nieuw Schild. ‘t Schild, ontstaan omstreeks 1630, werd daardoor Oude Schild. De dorpen danken hun naam aan schelpenbanken (het schil), ten oosten van Texel. Bewoners hielden zich vooral bezig met de visserij en de vele (buitenlandse) schepen die voor Oude Schild en Nieuw Schild lagen. Loodsen begeleidden ze richting zee; vaklieden zorgden voor scheepsonderhoud. Proviand regelen en overladen van handelswaar waren ook een bron van inkomsten. Met het verdwijnen van de koopvaardij schepen op de rede van Texel, is Nieuw Schild gesneuveld. Enkel de scheepshelling bleef nog in gebruik. Ter hoogte van het vroegere haventje staat de IJzeren Kaap. Het vormde, samen met de Hervormde Kerk en toenmalige molen (Molenbuurt) een bakelijns voor de scheepvaart.

Havensluis

De Lieuw heeft, nabij de Watermolenweg bij Den Hoorn, een havensluis nagebouwd. Hij werd omstreeks 1465 aangelegd, tijdens inpoldering van polder Buitendijk. De zeezijde van de sluis diende als haventje van Den Hoorn. Het stond in verbinding met de vroegere Kagehaven (ligplaats voor Kaagschepen). Handelswaar werd, varend door de kreek bij de sluis, op het land gezet of naar de Kaagschepen vervoerd. De aansluitende kreek vormde een natuurlijke verbinding met de Waddenzee. Bij laag water zette men de sluis open om het overtollige water in zee te spuien.

Het Clijf

Vissersdorp het Clijf werd al vroeg bewoond vanwege de gunstige ligging. Op een opstuwing van keileem en aan zee, zodat vissers en handelaren hun werk konden doen. Vanaf 1290 raakte het Clijf door verlanding verder van het water. Het zeegat tussen Den Helder en Texel verplaatste verder zuidwaarts. De vissers stichtten iets zuidelijker een nieuw dorp; Den Horn. Aantrekkelijk, want het lag weer aan water. Tussen 1300 en 1350 kon je met een klein bootje van het hoog gelegen het Clijf, voornamelijk bewoond door boeren, naar Den Horn. In het jaar 1398 ging het mis. De Friezen hebben Den Horn tijdens de Holland-Friese oorlog verwoest. Bewoners vluchtten noodgedwongen terug naar het Clijf. Vanaf die tijd kreeg het Clijf de naam ‘Den Hoorn’.

Tip!

In Oudeschild vindt u museum Kaap Skil. Duik in de maritieme historie! Om de hoek ligt de Oude Vismarkt, met de (gratis) expositie Leven van de Vis. In De Waal kunt u het Cultuurhistorisch Museum Texel bezoeken, met een kijkje in het (boeren)leven op Texel.